

Վրաստանի մասնակցությունը «Wider Black Sea»

(«Ընդարձակված Սև ծով») ծրագրում

2003թ Վրաստանում կայացած «Վարդերի հեղափոխությունից» հետո միայն 2004թ հունիսին երեք հարավկովկասյան երկրները միաժամանակ ընդգրկվեցին նոր Եվրոպական հարևանություն քաղաքականության (ԵՀՔ) (European Neighborhood Policy) մեջ: Նշենք, որ սրանով նախկին համագործակցության փոխարեն ենթադրվում էր ինտեգրում: Արդյունքում՝ երեք նոր ԵՀՔ Գործողության ծրագրերը պատրաստ էին միայն 2006թ նոյեմբերի 14-ին: Ի դեպ՝ Վրաստանը հենց սկզբից բազմիցս ընդգծում էր իր Եվրոպական ձգտումները. դեռևս 2003թ Թբիլիսիում բազմաթիվ կառավարական շենքերի վրա կախում էին ԵՄ դրոշը: Այնուամենայնիվ Գործողության ծրագրերը ընդունվեցին միաժամանակ: ԵՄ նման քաղաքականությունը կապված էր մի կարևորագույն խնդրի հետ. ապահովել տարածաշրջանային ինտեգրացիան, սակայն շուտով պարզ է դառնում, որ հարավկովկասյան երեք հանրապետություններն էլ ընթանում են ԵՄ ուղղությամբ, սակայն իրենց ուրույն ուղիներով:

Վրաստանը ամենից շատն է ձգտում մտնել ՆԱՏՕ և Եվրամիություն, ինչը հնարավորություն է տալիս վրացական կողմին ապահովել ռուսական գերակայության վերահաստատման անհնարինությունը: Վրաստանը դիտարկում է իրեն Սև ծովյան, այլ ոչ թե Հարավկովկասյան տարածաշրջանի մի մաս:

ԵՄ խորհրդի նախագահ, Գերմանիայի արտաքին գործերի նախարար Ֆրանկ-Վալտեր Շտայնմայերը այս տարվա փետրվարին այցելել էր հարավկովկասյան երեք հանրապետություններ ինչպես նաև Միջինասիական երեք հանրապետություններ. Ղազախստան, Թուրքմենստան, Ուզբեկստան: Հատկանշական է, որ Թբիլիսիում հանդիպելով Վրաստանի արտգործնախարար Գելա Բեժուաշվիլիին ասել էր. «Ի շնորհիվ ընթացիկ բարեփոխումներին, Վրաստանն իրական հնարավորություն ունի դառնալ ՆԱՏՕ-յի անդամ» և, որ կենտրոնական իշխանության և Հարավային Օսիայի և Աբխազիայի միջև տարաձայնությունների լուծումը «չի կարող լինել Վրաստանի ՆԱՏՕ-յին անդամակցության նախապայման»: Այստեղ ուշագրավ և զարմանալի է այս դրույթը, քանի, որ ինչպես Շտայնմայերը, այնպես էլ Գերմանիայի սոցիալ-դեմոկրատները մեծապես ձգտում են առավել սերտ քաղաքական և տնտեսական հարաբերություններ

ունենալ Մոսկվայի հետ, իսկ նման հայտարարությունը, կարծես թե չի կարող նպաստել նման հարաբերությունների զարգացմանը:

Եվրամիություն Բուլղարիայի և Ռումինիայի մուտքից հետո Եվրոպական աշխարհաքաղաքականությունը կրկին փոխվեց: Իրենց ձգտումները Հարավարևելյան Եվրոպայում նվազեցին Սևծովյան տարածաշրջանի նկատմամբ, թե տնտեսական, թե էներգետիկ, թե անվտանգության տեսակետից: Այդ ուրվագծված տարածքները «Ընդարձակված Սև Ծով» («Wider Black Sea») անվանումը ստացան: «Ընդարձակված Սև Ծովը» տարածաշրջանում նոր քաղաքական ռազմավարական իրականության մակրո-աշխարհագրական ձգտումն է:

Այս տարածաշրջանը մեծ պոտենցիալ ունի դառնալու Բալկանների և Հարավային Կովկասի միջև դարպաս, Ռումինիայից Վրաստան, և Ադրբեջանով դեպի էներգետիկ-ռազմավարական Կասպից ծով: Անկասկած այստեղ արդեն հստակ պարզ է դառնում, թե ինչու գերմանական դիվանագիտությունը ձգտում է ընդարձակել իր հարաբերությունները Ղազախստանի, Թուրքմենստանի և Ուզբեկստանի հետ (պետք է նշել, որ Եվրոպական երկրներից միայն Գերմանիան է, որ Կենտրոնական Ասիայի բոլոր հինգ երկրներում էլ ունի դեսպանություններ) և ստեղծել երկար էներգետիկ միջանցք, որը կկարողանա Արևելյան Կասպից ռեսուրսները տեղափոխել Ադրբեջան-Վրաստան-Թուրքիայով և Հարավ-արևելյան Եվրոպայով Արևմտյան Եվրոպա: Եվրոպական հարևանություն քաղաքականություն+ (European Neighborhood Policy-Plus(ENP+)) ծրագրով Բեռլինը նախատեսում է կենտրոնական Ասիայի և Հարավային Կովկասի ուղղությամբ ապահովել Եվրոպական էներգետիկ և ռազմավարական անվտանգությունը: Նման Եվրոպական ծրագրերը հանդիպում են Վաշինգտոնի կողմից «Ընդարձակված Սև ծովի» ավազանը Եվրոպայում իր ռազմական ուժերի վերադասավորության գոտի դարձնելու նպատակին: Զարմանալի չէ, որ ԱՄՆը վերջին երեք տարիներում ռումինական և բուլղարական Սև ծովյան ավազանները անվտանգ կիրառում է, դրան ավելանում է Բաքու-Թբիլիսի-Ջեյհան նավթամուղի շահագործումը (2006թ հուլիսից), ինչն ամրապնդեց Թուրքիայի ազդեցությունը Հարավային Կովկասում: Անկարան ոչ միայն ուժեղացրել է Վրաստանի և Ադրբեջանի հետ իր ռազմական համագործակցությունը, այլև ուժեղացրեց նաև Թուրքիայի դերը իբրև էներգետիկ կենտրոն արևելյան հարուստ էներգակիր տարածաշրջանների և Եվրոպայի միջև:

«Ընդարձակված Սև ծով» նախագծի աշխարհաքաղաքականության այս ասպեկտը կստիպի Գերմանիային և ԵՄ հաշվի նստել Անկարային՝ իբրև գերակա գործընկերոջը կորցնելու ռիսկի հետ, որոշ եվրոպական կաբինետներում վերջերս հակաթուրքական ալիքի աշխուժացման հետևանքով:

Եվրոպայի կողմից Հարավային Կովկասի ինտեգրման հնարավորություններին, ինչպես արդեն վերը նշեցինք, խոչընդոտում են նաև Վաշինգտոնի կողմից լայնորեն տարածած ծրագրերը. տարածաշրջանում հակահրթիռային սարքավորումների տեղադրումը, մի բան, ինչը Մոսկվան երբեք չի ընդունի Դրա վառ օրինակներից մեկն այն էր, որ Ռուսաստանի Դաշնության նախագահը ապրիլի 26-ին Ռուսաստանի Պետական դումայում ամենամյա ելույթի ժամանակ հայտնել էր, որ Ռուսաստանը Եվրոպայում ամերիկյան հակահրթիռային ծրագրերի հետ կապված կարող է դադարեցնել 1990թ ստորագրված Եվրոպայում սովորական զինված ուժերի պայմանագրի իրագործումը (Conventional Forces in Europe Treaty (CFE)), որը սահմանափակում է երկրամասում ռազմական ուժերի տեղակայումը, ընդ որում բոլոր ՆԱՏՕ-յի անդամ երկրները ստորագրել են այդ պայմանագիրը:

Բացի դա ԱՄՆ-ի կողմից Իրանի և Սիրիայի վրա հնարավոր հարձակումների դեպքում Հարվկովկասյան երկրները իբրև պոտենցիալ դաշնակիցներ դիտարկելը ևս սրում է այս հարաբերությունները (այստեղ կարևոր է նաև այն հանգամանքը, որ Իրանը կարևորագույն դերակատարում ունի. Իրան–Հայաստան գազամուղը, ինչպես նաև այն փաստը, որ Վրաստանն Իրանին դիտարկում է իբրև Ռուսաստանի այլընտրանքային գազամատակարար):

Վրաստանի անդամակցության հարցը ՆԱՏՕ-յին

2007թ մարտի 13-ին Վրաստանի խորհրդարանը 160 կողմ ձայնով, այսինքն՝ միաձայն, ընդունեց Հյուսիսատլանտյան Դաշինք՝ ՆԱՏՕ, Վրաստանի ամբողջական և անհապաղ մտնելու մասին Հռչակագիրը:

«ՆԱՏՕ-ին անդամակցությունը հանդիսանում է միասնության, տարածքային ամբողջականության, անվտանգության և Վրաստանի ժողովրդավարական զարգացման ամենալավ երաշխիքը». նշված է մեմորանդումում:

Մարտի 16-ին Վրաստանի ազգային ժողովում արված հայտարարությամբ, ըստ որի Վրաստանի նախագահ Միխայիլ Սահակաշվիլին հայտարարել է, որ Ռուսաստանը անընդհատ խորացնում է հակամարտությունները Աբխազիայում և Օսիայում, ընդ

որում նույն აյդ ხაჯთარարობის მდგ უა ხაჯთნომ ზ, որ ღრქიქსაჲს აჯაღკნოქონს ჸგნოღაქრქი არქსაღქაჲქი ჸ ოუქაჲქი ḡაუთრქონსქრქინს ჸ ჸხარქე მწდაღქე ჸაღქლღსნქი სრანსღ აღთონომ ჸრაღქონსქრქინს: ოღჯაღრაღ ზ სანს აჲს ხაჯთარარობონს, ḡსთ ስრქი, ḡრაღ-არქსაღაღსანს ჸ ḡრაღ-ოსაღსანს ხაღსამართობონსქრქინს ḡთობონს ჲონს, ჸ ჸსჯაღქე ხსნს ሲრასთანსი სარქსაღახს ზ ასთომ, «ღრანს ḡქაჲს ჸაჲსქრაღსანს თქსანოღღქანსქრქინს ჸქღანღაღქინს ქრსაღაჲობონს სს»:

ჯასღსანსჯაღსანს ზ, ስრ აჲს ზღობონომ ሲახაღსაღქღქინს ანსღაღ ჸ აჲს თარქინს ანღანსთომ ზ «აღქსარქსაღაღაღაღსანს ხსღაღქონსობონს» თარქინსქრ: ሲღჯთთომ ზ, ስრ ზრქიღრ ስორ ზსქრღაღქიღრსქრქინს სქრქინსთმანს ስოღქინსქრ ზ რაღსთომ, აღქსასთაღსთომ ზ ስორ ზრქინს ანღქრამნოღსქრ ჸ მქღ ḡაღამნოღ: Ḳსთ ሲახაღსაღქღქინს თღქაღსქრქინს ართასახმანსაჲსანს სქრქინსთმანსქრქინს ስქღღ ሲრასთანსთომ ანსღაღ თარქი ხასქლ ზ მქინსღ 120 მღს. ስოღარ: რხარქე აჲსთქღ ḡარსორ ზ აჲს ხანსღამანსქრ, ስრ ḡთიღღქლ ზ სანს სქრქინსთმანსქრქინს ḡაღმრ` ስრანსღქღ ḡარსორაღოღსქრქინსქრ ზ ሲሲሲ, ስსღ ზრქინსთრღ თქღთომ` ሲღქრამქინსობონს:

ሲრასთანსი ართარქინს ḡარღაღსანსობონს ḡინღახანსრაღქე ስოღოღაღ ზ ስქაღქი ሲღქრამქინსობონს ჸ ჲობსიხასთღსთაჲს ስაღქინსქრქინს ანღანსაღსღობონს (აჲღ ასთომნოღ Ჲასთ ხსთარქრქსანს სს ሲრასთანსი ሲრთოღრღსარქსარარობონს ḡაჲქრთომ ḡქსთქღღაღ სობონსქრქინს www.mfa.gov.ge):

ღარონს ሲახაღსაღქღქინს ስრ ზღობონომ სღქლ ზ სანს, ስრ ሲრასთანსი ሲሲሲ-ქინს ანღანსაღსღობონს ხსთანსღართომ ሲრქსაღქაჲქი ჸ ჲარაღქაჲქინს ሲოქაჲქი ḡქრარღარღქი ḡონსთქრსთთომ ሲሲሲ-ქი ስქრაღსათარმანს ხარღრ ስოღოღსღქი Ჲახარქინსთმანსქრ სს, ስსჯაღქე ასთანსღქინ ስოქრქი ḡოღმქღ ზრქი ስქრსთომ, აჲსაღქე ზღ სახმანსსქრქინს ስოღრს, ḡარღაღრანსქლ, ስრ ሲሲሲ-ს Ჲი ስასთნღქინ ስქრქინს ასთანსღახასთთოღ ḡონსქრქინსთმანსქრქინს:

ღარარღრქს. ሲრასთანსი ስთრქინსთარანსი ስთსანსაღ ሲქინს ሲოღრღანსაღს ስქიღაჲობომ ሲሲሲ-ქი ḡაღაღრასთოღოღქი ስთმანსაღ ასქლ ზ. «ሲრასთანს ስმსს ስსჯ ḡანსი, ስრḡქსოღქ ስრქრანს ხსარაღქორ ზ არაღ მთინს ሲሲሲ, ስრ ḡაჲობონსობონს ჸ ስარღარღობონს ḡაღაღახოღქი ስოღ თარაღაღრღანსთომ: ሲასთ აღქღქი ხსღთ ḡქინსქრ, ზრქ ሲრასთანსი ስღღრთომ ḡინღონსქინ ሲሲሲ, ስსღ არღსს ხსთთ ስღსღქინს Ჲარაღქაჲქინს ሲოქაჲქი ჸ ሲრქსაღქაჲქი ḡქრარქრქაღ რანსაღსღობონსსქრ ሲሲሲ-ქი მასანსღაღობონს»:

ღქსთრ ზ სღქლ სანს, ስრ ሲრასთანსთომ ስქაღქრქინს ስმანს ḡარღაღსმანს ხამარ ስქინს ስანღქიხასღაღ ሲობონსქინსთომ ḡქსთრღარქი 11-ქინ ሲონსქრანსი ስთმანსაღ ሲሲሲ-ქი

գլխավոր քարտուղար Յասայ դե Հուփ Սիեֆֆերի արած հայտարարությունը, որով հայտնվում էր Դաշինքի անդամակցությանը ինչպես Ուկրաինայի և Սերբիայի, այնպես էլ Վրաստանին շուտով հրավերքի հնարավորության մասին: Սիեֆֆերը հույս հայտնեց, որ ՆԱՏՕ-ի 60-ամյակին, որը կնշվի 2009թ. ՆԱՏՕ-ին կանդամակցեն ավելի քան 26 երկրներ(այսօր ՆԱՏՕ-ի անդամ երկրների թիվը 26-ն է). մի բան, որով կարծես, Վրաստանի անդամակցությունը հարցականի տակ չի առնվում: Խնդիրը միայն ե՞րբ հարցին է վերաբերում. կարելի է ենթադրել, որ ոչ ուշ, քան 2009թ.

Վրաստանի անհամապատասխանությունը մի շարք պահանջներին, որոնք ներկայացվում են թեկնածու-երկրներին, կարծես թե որոշակիորեն երկրորդ պլան է մղվում, սակայն անընդհատ նշվում է, որ դրանց իրականացման համար պարզապես ժամանակ է պետք:

ԱՄՆ-ի կոնգրեսը արդեն հաստատել է այն օրինագիծը, որով պաշտպանում էր Վրաստանի և Ուկրաինայի անդամակցությունը Եվրոատլանտյան Դաշինք, և իհարկե ինչպես գիտենք հատկացրել է դրան անհրաժեշտ ֆինանսական միջոցներ:

«Իհարկե Դաշինքի անդամ լինելը, անկասկած, դրական քայլ կլինի Վրաստանի համար,- նշել է վրաց քաղաքագետ Պաստա Ջաքարիաշվիլին,–«Կովկասյան տարածաշրջանը ստրատեգիական առումով շատ կարևոր է ՆԱՏՕ-ի համար: Դրա փոխարեն Վրաստանը կստանա հնարավորություն ներթափանցել Եվրոպական անվտանգության համակարգ: Բայց և ՆԱՏՕ-ն պետք է շատ բան անի Վրաստանի համար. չէ՞ որ Վրաստանը կդառնա Արևելքում Արևմուտքի Ֆորպոստը»:

Փետրվարի 27-ին Սիեֆֆերի և Սահակաշվիլիի հանդիպման ժամանակ որոշակիորեն պարզ է դառնում, թե ինչ է ակնկալում ՆԱՏՕ-ն Վրաստանից. Շարունակել Անհատական գործընկերության գործողություն ծրագիրը (IPAP), որի զարգացման համար որոշում է կայացվել Վրաստանի հետ սկսել Ինտենսիվ երկխոսություն (Intensive Dialogue), որն արդեն ավելի մոտ է Անդամակցության գործողության ծրագրին (MAP): Իհարկե Վրաստանի մասնակցությունը Կոսովոյի ուժերում (KFOR) նույնպես նախապայման է, ինչպես նաև ևս մեկ անգամ Աֆղանստանում Վրաստանի ուժերի մասնակցությունը Անվտանգության աջակցության միջազգային ուժերի կազմում:

«Այս պահին շատ կարևոր է հասարակությանը ապացուցել, որ այսօրվա Հյուսիսատլանտյան Դաշինքը նույն կերպ չպետք է ընկալվի ինչ որ «Սառը

պատերազմի» ժամանակ: Այսօր այն 50000 զինվորական հագուստով մարդիկ են, որոնք ունեն միայն մեկ խնդիր՝ Պահպանել խաղաղություն», ասել է Սիեֆֆերը:

Այս համատեքստում կարևոր է նաև նշել, որ Ռուսաստանի և Վրաստանի հարաբերությունների լարվածությունը հատկապես սրվեց այն ժամանակ, երբ 2006թ սեպտեմբերի 27-ին վրացական հակահետախուզության ծառայությունները Թբիլիսիում և Բաթումիում բռնել էին 5 ռուս զինվորականների: Նրանք հինգն էլ մեղադրվում էին լրտեսության մեջ: Իսկ դրան, ինչպես գիտենք, նախորդել էր Ռուսաստանի կողմից վրացական մի շարք ապրանքների ներմուծման արգելքը Ռուսաստան, վիզաների տրամադրման արգելքը, այնուհետև նաև սահմանի փակումը: Ինֆորմացիոն դաշտում այսօր շարունակվում է այդ լարվածության առավել սաստկացումը, Վրաստանում արտաքին վտանգի, թշնամու (Ռուսաստանի դաշնությունը) թեման ակտիվորեն հաստատվում է քաղաքացիների մոտ:

Կարևորագույն խնդիրներից է այսօր հասկանալ, թե այս իրողությունները հաշվի առնելով, ինչ իրավիճակում է հայտնվում Հայաստանը. Վրաստանը դառնում է, ինչպես նշում են հենց վրաց քաղաքագետները, Արևմուտքի ֆորպոստը Արևելքում:

Ի՞նչպիսի քաղաքականություն պետք է վարի Հայաստանը, որպեսզի կարողանա պահպանի իր անվտանգությունը: Շարունակի՞ ակտիվորեն ՆԱՏՕ-ին անդամակցության գործընթացը. ի տարբերություն Վրաստանի Հայաստանը չի վարում ինֆորմացիոն պատերազմ՝ Ռուսաստանն իբրև թշնամի, և իր քաղաքականությունը չի կարող կառուցել առանց Ռուսաստանի:

Կարելի է հստակ տեսնել, որ երբ խոսում ենք տարածաշրջանային էներգետիկ զարգացումների և ռազմավարական համագործակցության մասին Հայաստանը՝ իբրև դրա բաղադրիչ դուրս է մնում. իբրև դերակատարներ հանդես են գալիս Հարավկովկասյան հանրապետություններից միայն Վրաստանն ու Ադրբեջանը, և եռյակը ամբողջացնում է կամ, կարելի է ասել, գլխավորում տարածաշրջանային մեկ այլ պետություն՝ Թուրքիան: